

Eti Alex

The Military Balance 2013

A korábbi évekhez hasonlóan a Nemzet és Biztonságban továbbra is kiemelt figyelmet szentelünk azoknak a meghatározó nemzetközi kiadványoknak, amelyek a katonai stratégia, biztonság- és védelempolitika, a nemzetközi kapcsolatok mutatókkal, „kemény adatokkal” alátámasztható – így az elemzést, értékelést segítő – trendjeit tekintik át. Így idén is bemutatjuk a londoni Stratégiai Tanulmányok Nemzetközi Intézetének (IISS) The Military Balance című kiadványát, mely „a globális katonai képességek és védelemgazdaság évkönyve”.

A 2013-as kiadvány három stratégiai szintű változást állít egymás mellé, amelyek alapjaiban határozták meg az előző év eseményeit. Ezek közül a legfontosabbnak az „arab tavasz” következményeit, ezen belül pedig a szíriai konfliktus továbbgyűrűzését értékeli. A második – párhuzamosan zajló – folyamat Kína fokozatos felemelkedése és haditengerészeti képességeinek jelentős növekedése, míg a harmadik a nyugati országok védelmi költségvetésének csökkenése és az egyre érzékelhetőbb nyomás hatékony elosztásukra.

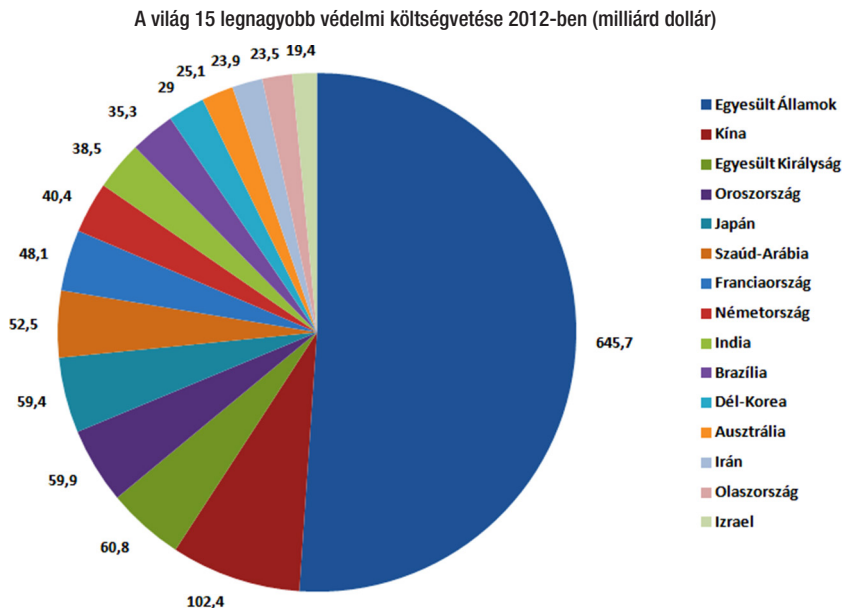
A Military Balance főszerkesztője, James Hackett a kötet előszavában kitér arra is, hogy az év során a legtöbb konfliktus a tágran értelmezett Közel-Kelet térségében zajlott. A Szíriát érintő eseményeken túl számos felfegyverzett felkelőcsoport tevékenykedett az egy évvel korábban megbuktatott Moammer Kaddáfi utáni Líbiában is. A régió másik felében Izrael a Hamász folyamatos rakétatámadásaira válaszul támadást indított a gázai övezet ellen, és az ország hadszíntéri rakétavédelmi rendszere (*Iron Dome – Vaskupola*) is elérte teljes műveleti képességét. Eközben Egyiptomban – a legnépesebb iszlám arab országban – a Muszlim Testvériség egyik vezetőjét, Mohamed Murszit választották elnöknek az ország első demokratikus választásán. Afganisztánban egyre sürgetőbbé vált a biztonsági erők (*Afghan National Security Forces*) fokozott ütemű kiképzése, valamint képességeik növelése a közelgő NATO-kivonulás miatt, ennek ellenére a keleti ország részben egyértelműen erősödött a felkelő szervezetek tevékenysége is. Leon Panetta amerikai védelmi miniszter stratégiai fordulópontnak nevezte a kivonulást, amely esélyt adhat az Egyesült Államok számára, hogy újraértékelje saját fegyveres erőinek struktúráját és szerepét is. Ennek szükségességét alapjaiban

Az IISS napjaink egyik vezető nemzetközi elemzőcége, melynek fő profilja a stratégiai és biztonságpolitikai irányok kutatásán túl a helyi, regionális és globális konfliktusok elemzése, valamint a témát érintő nemzetközi rendezvények, konferenciák szervezése. Az 1958-ban, Londonban alapított szervezet saját magát úgy definiálja, mint „a világ vezető politikai és katonai konfliktusszakértője”. A megalapítást követő években a nukleáris fegyverek modern világban betöltött szerepét vizsgálta, majd később ezt kiterjesztette a nukleáris elrettentésre és a fegyverzetellenőrzésre. A hetvenes évek végétől indult meg a regionálisbiztonság-program, amelynek következtében az IISS napjainkra a politikusok, diplomaták, üzletemberek, közgazdászok, hadseregek, újságírók és akadémikusok számára egyaránt az egyik elsődleges forrása a szabatos, objektív információknak a nemzetközi stratégiai döntésekről. (Forrás: Berzsényi Dániel: A Stratégiai Tanulmányok Nemzetközi Intézete. *Nemzet és Biztonság*, 2008. 4. sz. 81–86. o.)

határozta meg, hogy az ország jelentősen csökkentette védelmi költségvetését az év során, valamint katonai téren is megkezdte az ázsiai–csendes-óceáni térség felé való fordulást („pivot to Asia”) és európai erőinek leépítését is.

A térség felértékelődése nagyban összefügg Kína világpolitikai szerepének növekedésével, ami többek között az ország védelmi kiadásainak emelkedésében és új katonai képességeinek megjelenésében is kimutatható volt. Ez utóbbi kapcsán kiemelkedő jelentőséggel bírt, amikor szeptemberben Peking tengerre bocsátotta első repülőgép-hordozóját.

2012 volt az első olyan év, amikor az ázsiai fegyverkezés értéke meghaladta az európai NATO-tagországok védelmi költségvetéseinek összegét, ahol ezek a kiadások körülbelül 1,63%-kal csökkentek. Az európai kontinensen továbbra is jelentősek a katonai képesség-hiányok, és az említett csökkentések csak a problémák elmélyülését eredményezhetik. Az ezek orvoslására indított képességfejlesztési programok, amelyeket a NATO, valamint az Európai Unió indított (*Smart Defence* – Okos védelem, valamint *Pooling and Sharing* – képességek közös fejlesztése és megosztása), hatástalannak tűntek, hiszen az egyes országok általában koordinátatlanul hajtották végre a saját haderejükre vonatkozó leépítéseket. A helyzetet tovább rontja, hogy az új típusú műveletek során szükséges képességek spektruma folyamatosan bővül, és így válik egyre meghatározóbbá például az UAV-k (*Unmanned Aerial Vehicle* – pilóta nélküli repülőgépek) szerepe vagy éppen az improvizált robbanószközök elleni képességek birtoklása is.

Forrás: The Military Balance 2013

Egyesült Államok

Az Egyesült Államok 2011 végére befejezte iraki műveletét, és már ekkor megkezdődtek az előkészületek a 2014 decemberéig esedékes afganisztáni kivonulásra is. Ahogy arról már írtunk, Leon Panetta védelmi miniszter fordulópontnak nevezte ezeket az eseményeket, amelyek egyfelől az ország Ázsia-felé fordulásával egy időben zajlottak, másfelől pedig a védelmi kiadások jelentős mértékű csökkentésének tervezetét is ekkor jelentették be. Mindez azt követően történt, hogy az Egyesült Államok hadereje 2001 óta folyamatos és nagyarányú növekedést mutatott a hosszúra nyúlt műveletek következtében. Ebben hozott változást a 2011-ben kiadott Budget Control Act, amely már 487 milliárd dolláros megszorítást irányzott elő a Védelmi Minisztériumnak a következő tíz évben. Az így kialakított új keretek között tervezett haderő céljává Panetta szerint sokkal inkább egy kisebb, rugalmasabb szervezet megteremtése vált, amely bármilyen környezetben képes alkalmazkodni az új típusú kihívások széles skálájához.

Az Egyesült Államok védelmi kiadásai a nemzeti össztermék (GDP) arányában.

2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
3,46%	4,16%	4,21%	4,07%	4,68%	4,53%	4,88%	4,68%	4,97%	4,76%

Forrás: The Military Balance 2013

Stratégiai szinten ez azzal járt, hogy Washington megkezdte katonai jelenlétének át-csoportosítását az ázsiai–csendes-óceáni térségbe. Ezt a lépést az egyre fokozódó gazdasági kapcsolatok mellett egyértelműen motiválta Peking felemelkedése és a kínai érdekek egyre erőteljesebb megjelenése is a régióban. Mindeközben az amerikai tervek 70 ezer főről 10 ezerre kívánták csökkenteni az Európában állomásozó amerikai erők létszámát, ezzel is ösztönözve a kontinens országait arra, hogy nagyobb felelősséget és terheket vállaljanak a NATO-n belül, és „biztonságfogyasztóból” „biztonságtermelővé” váljanak. Az Egyesült Államok már jóval az Ázsia felé fordulást megelőzően hozzálátott bázisainak kiépítéséhez és szövetségi rendszerének megerősítéséhez a térségben, emellett az ország erőkivetítő képessége megtart minden alapvető fontosságú elemet, így például kuvaiti, bahreini és katari bázisait, valamennyi térséget lefedő stratégiai parancsnokságát, haditengerészeti erőit és stratégiai távolságban is telepíthető szárazföldi és különleges erőit. Oszama bin Laden 2011-es halála után is folytatja az al-Káida kulcspozíciót betöltő tagjai elleni célzott támadásokat.

Az említett pénzügyi nyomás várhatóan nagyban meghatározza majd az egyes haderő-nemek méretét is. A megszorítások nyomán a 2012-es tervek 570 ezerről 490 ezerre kívánták csökkenteni a szárazföldi erők, míg 202 ezerről 180 ezerre a tengerészgyalogság létszámát 2016-ig. Ennek következtében a katonai vezetők több ízben is tiltakoztak a politikai döntések ellen, azon véleményüknek adva hangot, hogy a további leépítések olyannyira összezsugorítanák a haderő méretét, hogy veszélybe kerülhetne bizonyos jövőbeli, nem várt események elleni eredményes fellépés esélye is. (Itt ugyanakkor meg kell jegyeznünk azt is, hogy ezt több elemző is vitatta az elmúlt években, és a katonai vezetők tiltakozását

gyakran csak az intézményi érdekek által diktált vélemények hangoztatásának tudták be.) A kiadáscsökkentések, valamint az afganisztáni és az iraki misszió magas költségei miatt az elmúlt évek során több fejlesztési programot is töröltek, azonban Washington hadereje így is jelentősen átalakult az elmúlt évtized alatt, és immár egy sokkal inkább a modern kihívásokra specializálódott erőről beszélhetünk. A további modernizációs prioritások között a szárazföldi támadó járművek és a taktikai kommunikációs hálózatok kiépítése szerepel. A haditengerészet egyértelműen kulcsfontosságú pozícióval bír a politikai döntéshozók számára, hiszen a haderőnem szerepe óriási az Ázsia felé fordulás stratégiájának végrehajtása során. Ugyanakkor 2012-ben mindössze négy part menti támadó hajót, három kétéltű hajót és két több feladatú, nagy sebességű hajót telepítettek Szingapúrba. Emellett a dél- és közép-amerikai felelősségi területtel rendelkező Déli Stratégiai Parancsnokság (*Southern Strategic Command – SOUTHCOM*) állományának megerősítésére is sor került, ám összességében nem növekedtek jelentősen a térségben az amerikai harci képességek. A légierejében a tervezett leépítések hét, elavult eszközökkel működő repülőszázadot érintenek majd. Párhuzamosan azonban folyamatosan zajlik majd az F-35-ös ötödik generációs repülőgépek kifejlesztése és beszerzése, azonban kérdéses, hogy az eredetileg tervezett 1763 darabból mennyit fognak valóban beszerezni a költségsökkentések mellett. A hírszerzési, felderítési és megfigyelési képességeket biztosító repülőgépek várhatóan továbbra sem állnak majd megfelelő létszámban a légierej rendelkezésére.

Összességében megállapítható, hogy az amerikai haderő jelentős változások előtt áll, amelyek elsősorban a szervezeti struktúrát és a diszlokáció stratégiai irányait érintik majd, ugyanakkor a tervek végrehajtását nagyban fogják befolyásolni a Washingtonra nehezedő pénzügyi kihívások.

Európa

Az elmúlt évben az Európai Unióban és a NATO-ban is egyre meghatározóbbá vált az együttműködés mélyítésének kérdése a katonai interoperabilitás megtartása érdekében. Ahogy ugyanis az európai döntéshozók – követve a korábbi évek tendenciáit – egyre inkább gazdasági szempontok alapján határozták meg lépéseiket, a kontinens országainak műveleti képességei jelentősen csökkentek. Ennek egyik ékes példája volt a 2011-es líbiai beavatkozás, amelyet bár a NATO egyértelmű sikerként kívánt beállítani, az rámutatott a szövetség bizonyos gyengeségeire is. Ezek közül a legfontosabbak az európai tagországoknál jelentkező képességhiányok voltak, amelyek az Egyesült Államok fokozott támogatása nélkül nem tudták volna végrehajtani az *Operation Unified Protector* műveletet. A kapacitásproblémák elsősorban a hírszerzési, megfigyelési, felderítési és célmegjelölő képességeket, valamint bizonyos logisztikai területeket – például a precíziós lőszerrel való ellátást – érintették a műveletek során. Ezeket akkor az Egyesült Államoknak kellett biztosítani.

Az e kihívások kezelésére tett kísérletek domináltak a 2012 májusában megtartott chicagói NATO-csúcstalálkozón is, amelynek napirendjét nagyban meghatározta a két évvel korábbi lisszaboni találkozó. Itt a tagországok vezetői elkötelezték magukat amellett, hogy olyan modern és szorososan összekötött erőket hoznak majd létre, amelyek bármilyen környezetben képesek lesznek a hatékony együttműködésre. Elfogadták a „NATO-erők

2020-ban” című dokumentumot is, ami a szövetséges erők fejlesztési irányainak stratégiai útmutatásaként szolgál a következő évtizedben, és amelynek gerincét 20 különböző, a *Smart Defense* kezdeményezéseinek körébe tartozó „csomag” képezte (például a tengerészeti felderítő repülőgépek megosztása kapcsán). A csúcstalálkozón felhívták a figyelmet az európai rakétavédelmi rendszer, valamint a szövetséges földfelszíni felderítő rendszer (*Allied Ground Surveillance – AGS*) kiépítésének fontosságára, és megállapodás született a balti légtérrendészet kiterjesztéséről is. Tekintettel a közelgő afganisztáni kivonulásra és az elmúlt tíz évben megszerzett műveleti tapasztalatok és kialakított képességek megőrzésére, a NATO-erők továbbfejlesztésére megszületett az Összekapcsolt Erők Kezdeményezés (*Connected Forces Initiative – CFI*) is, aminek keretében növelik a közös hadgyakorlatok számát és intenzitását.

A chicagói csúcstalálkozón a NATO vezetői deklarálták, hogy a ballisztikusrakéta-védelmi rendszer elérte kezdeti műveleti képességét. Már a 2010-es lisszaboni találkozón megegyezés született a rendszer létrehozásáról, amely az összes európai tagország területét lefedné a ballisztikus rakéták jelentette fenyegetés miatt. Oroszország azonban továbbra is ellenezte a kezdeményezést, és egyfajta közös rendszer létrehozását sürgette. A telepítés második fázisa során Románia, míg a harmadik fázisban Lengyelország telepít földi indítású SM–3 elfogórakétákat, amit végül az Egyesült Államok rakétatelepítése követ majd.

A 2012-es év során az Európai Unió fokozott ambíciót mutatott a válságkezelő műveletek terén, azonban a közös biztonság- és védelempolitika pontos szerepe továbbra sem tisztázódott a tagállamok között. Az elsősorban civil műveletek legfőbb irányává Afrika és azon belül is a szomáliai térség vált. A kalózkodás elleni EUNAVFOR Atalanta és a szomáliai kiképzőmisszió mellett 2011 végén elfogadták a regionális haditengerészeti képességek kiépítésének koncepcióját Afrika szarvától az Indiai-óceán nyugati feléig. Hivatalosan 2012 februárjában indították a 176 fős EUCAP Nestor műveletet is, amelynek legfőbb célja, hogy tanácsadást nyújtson a helyi kormányzatoknak a saját tengerek ellenőrzése során. A térségben tevékenykedő három uniós misszió összehangolása érdekében – 2003-as létrehozása óta először – az unió aktivizálta a műveleti központját is. Néhány hónappal később, júniusban született megállapodás a dél-szudáni EUAVSEC-ről, amely a dzsubai nemzetközi repülőtér biztonságának növelését célozta. Ezt követően augusztusban sor került az EUCAP Sahel Niger indítására, amely Niger biztonsági erőinek képességeit hivatott növelni a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni fellépés során. Mindezen tevékenységeivel – amelyeket kiegészítenek a több százmillió eurós segélycsomagok is – Brüsszel azt reméli, hogy a közös biztonság- és védelempolitika (*Common Security and Defense Policy – CSDP*) terén tett erőfeszítései hozzájárulnak az unió globális szerepének megnövekedéséhez is. A katonai téren jelentkező képességihiányok orvoslására az Európai Védelmi Ügynökség 2011 novemberében egy 11 projektből álló listát fogadott el, például a műholdas kommunikáció fejlesztése érdekében.

Az európai védelmi költségvetéseket ugyanakkor alapjaiban határozzák meg az euró-zóna nehézségei, amelyek legfőképp a déli tagállamokat (Görögországot, Olaszországot és Spanyolországot) érintették. Ennek következtében európai szinten 304 milliárd dollárról 282 milliárd dollárra csökkentek a védelmi kiadások, és ez a tendencia várhatóan a közeljövőben sem változik majd jelentősen. Ezen a téren egyébként továbbra is Franciaország, Németország, Törökország és az Egyesült Királyság jár élen, hiszen négyük ki-

adásai a kontinens védelmi büdzséjének körülbelül 70%-át adják. A védelmi kiadások a legnagyobb mértékben Spanyolországban (-17,6%), Magyarországon (-16,7%) és Szlovéniában (-16,1%) csökkentek 2012 során. Velük ellentétben azonban jelentősen nőtt a NATO-hoz 2009-ben csatlakozott Albánia (11,8%) és Horvátország (12,6%), valamint a fegyveres erőit modernizáló Észtország (17,8%) katonai költségvetése.

Oroszország és a posztszovjet térség

Az orosz politikai vezetés egyik legfőbb célja a haderő kapcsán 2012-ben az volt, hogy minél inkább eltolja a hangsúlyt a professzionális állomány kiépítése felé. Ugyanakkor a szerződéses katonák és az altisztek száma ennek a tervnek a megvalósulását továbbra sem igazán teszi lehetővé. Az orosz haderő 2011–2020-as modernizációs programja is folyamatban van, amely nagyjából 610 milliárd dollárnyi összeget emészt majd fel a teljes költségvetésből. Az ország számára az egyik legnagyobb kihívást az jelenti, hogy megfelelő ipari bázist tudjon biztosítani a modernizációs program végrehajtásához és a saját képességek fejlesztéséhez.

A 2012 márciusában lezajlott elnökválasztás nem befolyásolta jelentősen a kulcspoziciókat a védelmi szférában. Novemberben Anatolij Szergyukov védelmi minisztert korrupciós botrány miatt megfosztották pozíciójától, és helyére Szergej Sojgut nevezték ki, mindez azonban nem módosított a reformfolyamatok alapvető irányán. A modernizáció azért is válik egyre fontosabbá, mert az orosz haderő feltételezhetően jelentős állományproblémákkal küzd. Bár egyesek 1 millió főre teszik az összlétszámot, a védelmi miniszter helyettese szerint 2012 áprilisában ez maximum 800 ezer fő volt (beleértve a kadétokat, orvosokat, katonazenészeket stb.). Az orosz haderőben ekkor 160 ezer tiszt mellett 317 ezer fős sorozott állomány és 189 ezer szerződéses katona szolgált. Figyelemre méltó eredmény azonban, hogy utóbbi csoport száma 2010-ben még csak 150 ezer fő volt. Az előerőben kimutatható hiányosságok legfőbb okozójának az országra nehezedő demográfiai problémákat tekinthetjük (1987 és 1999 között a férfiak születési aránya 50%-kal zuhant, aminek következtében egyre kevesebben sorozhatóak be katonai szolgálatra). A másik nagy kihívást a rossz egészségügyi körülmények jelentik, amelyek következtében 2012-ben csak a behívottak 67%-át találták fizikailag és szellemileg is alkalmasnak a katonai szolgálatra.

Ennek ellenére a cél az, hogy 2020-ig 20 új gyalogsági dandár kerüljön felállításra. Emellett Oroszország a régió geopolitikai felértékelődése következtében több bázis létrehozását is tervezi az Arktisz térségében. Ennek keretében elsősorban haditengerészeti és a parti őrség kötelekeiben szolgáló hajókat kívánnak az északi-tengeri kereskedelmi útvonalhoz vezényelni. A haditengerészetre jelentős mértékű modernizáció vár, hiszen a 2011–2020-as reformra szánt költségvetés körülbelül 23%-át költik majd a fejlesztésére. A haderőnem gerincét 8 Borej osztályú nukleáris tengeralattjáró, 8 többcélú nukleáris tengeralattjáró, 8 dízel-elektromos tengeralattjáró és 51 modern felszíni támadó hajó adja majd. A légierő kapcsán a 2020-as cél még nem körvonalazódott teljesen, de a szakértők szerint 10 nagyobb és 27 másodrangú katonai repülőtér létrehozása a szándék, amelyek mellé 600 új repülőgép és 1100 helikopter gyártása is tervben van. A légierő fő ütőerejét

– a lista teljessége nélkül – 90 darab Szu–35S vadászrepülőgép, 28 darab Szu–30-as és 129 Szu–34-es vadászbombázó repülőgép megvásárlásával kívánják növelni. Ezek mellett a modernizációs program további 136 milliárd dollárt különített el a légtérvédelmi rendszerek fejlesztésére is.

Mindez természetesen jelentős védelmi kiadásokkal jár, amit azonban Oroszország csak nehezen engedhet meg magának a 2008–2009-es válságot követő időszakban. Az ugyanakkor kétségtelennek tűnik, hogy bizonyos szintű fejlesztések már elodázhatatlanná váltak, hiszen 1990 óta ezekre csak elvétve és kis számban került sor. A program meghirdetésekor az orosz döntéshozók rendkívül optimista becsléssel évi 6%-os GDP-növekedést vártak, amelyre minden bizonnyal szükség is lenne, hiszen a pénzügyminisztérium szerint a modernizációval együtt a védelmi kiadások felemészthetik az ország nemzeti össztermékének 5%-át is a 2013–2015-ös időszakban.

Oroszország védelmi kiadásai a nemzeti össztermékhez viszonyítva

2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
2,73%	2,69%	2,53%	2,69%	2,53%	2,50%	2,52%	3,06%	2,84%	2,78%

Forrás: The Military Balance 2013

Az orosz hadiipar fejlesztése érdekében a programból és más forrásokból körülbelül 90 milliárd dollárnak megfelelő összeget különítettek el. Ennek legfőbb célja az, hogy olyan üzemek és vállalatok jöjjenek létre, amelyek képesek az új generációs fegyverek/fegyverrendszerek gyártására is. Tekintve, hogy a szektor 20 éve jelentősebb beruházás nélkül maradt, valószínűleg rendkívül nehéz lesz azt újra talpra állítani. Ennek egyik példája az is, hogy 2012 során nem sikerült befejezni a Bulava rakéták tesztelését, ami késleltette a Borej osztályú tengeralattjárók vízre bocsátását is.

Amíg Oroszország biztonságpolitikáját az ambiciózus tervek határozzák meg, addig a posztszovjet országok haderejét leginkább a külső tényezők befolyásolják (köztük pedig előkelő helyen az orosz haderő-modernizációs törekvések). Ezek közül elsősorban Fehéroroszország az, amely egyre szorosabbra fűzi kapcsolatait Moszkvával, köszönhetően – többek között – az alakulóban lévő Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezetének (*Collective Security Treaty Organization – CSTO*). Lukasenko elnök emellett még 2011-ben kezdeményezte egy 120 ezer fős haderő felállítását, amelynek a legfontosabb feladata a területvédelem lenne. Ennek valódi indítéka legfőképp az lehet, hogy Minszk aggódik egy, az úgynevezett „arab tavaszhoz” hasonló, demokratizálódást követelő eseménysorozattól a posztszovjet térségben, ugyanakkor egy ekkora haderő megteremtésének mikéntje nem teljesen egyértelmű.

Moszkva továbbra is óvakodik attól, hogy a jelenleginél jobban beavatkozzon a posztszovjet térség (például Hegyi-Karabah) befagyott konfliktusaiba, ugyanakkor fenntartja a jogát arra, hogy rendkívül alacsony áron használja a régióban katonai bázisait (például Azerbajdzsánban, Tádzsikisztánban és Kirgizisztánban). Közép-Ázsia biztonságpolitikája szempontjából Afganisztán a vártnál csak kisebb szerepet tölt be, még a 2014-es várható kivonulás ellenére is. Ennek kapcsán Tádzsikisztán, Üzbegisztán, Kirgizisztán és Ka-

zahsztán is megállapodott a NATO-val, valamint a szövetség egyes tagjaival arról, hogy azok átszállíthatják területükön a nem halálos katonai felszereléseiket. Ezenkívül Taskent, Dusanbe és Biskek is érdeklődést mutatott arra, hogy saját katonai képességeit fejlessze a NATO által a kivonulás során felajánlott eszközökkel. A leglátványosabb változások Kazahsztánban játszódtak le, ahol 2011-ben elfogadták az ország új katonai doktrínáját, amely előíranyozza a hazai védelmi ipari bázis fejlesztését. Az ország a legnagyobb kihívásnak a szomszédos államokban (Tádzsikisztánban és Kirgizisztánban) jelentkező politikai és társadalmi feszültségek erősödését értékeli.

Oroszország továbbra is tart a grúziai konfliktus kiújulásától, és ennek elkerülése érdekében 3500 katonát állomásoztat Dél-Oszétia és Abházia területén. Mindeközben az EBESZ minszki csoportja által kidolgozott terv az Azerbajdzsán és Örményország közötti konfliktus tartós rendezésére 2012 során csak csekély diplomáciai eredményeket volt képes felmutatni. Ezzel párhuzamosan Baku új katonai stratégiát fogadott el, és növeli katonai beszerzéseit, Jereván pedig szintén mélyreható reformokat helyezett kilátásba a haderő hatékonyságának, valamint társadalmi megbecsültségének növelése érdekében.

Ázsia

Az elmúlt évek során természetessé vált az a tendencia, hogy a legtöbb ázsiai ország növeli védelmi kiadásait a régióban eluralkodó, egyre nagyobb bizonytalanság következtében. Mindez azt is bizonyítja, hogy egy akció–reakció dinamikájú folyamat zajlik – avagy mérsékelt fegyverkezési spirál alakult ki –, ami alapvetően befolyásolja a térség katonai fejlesztési programjait.

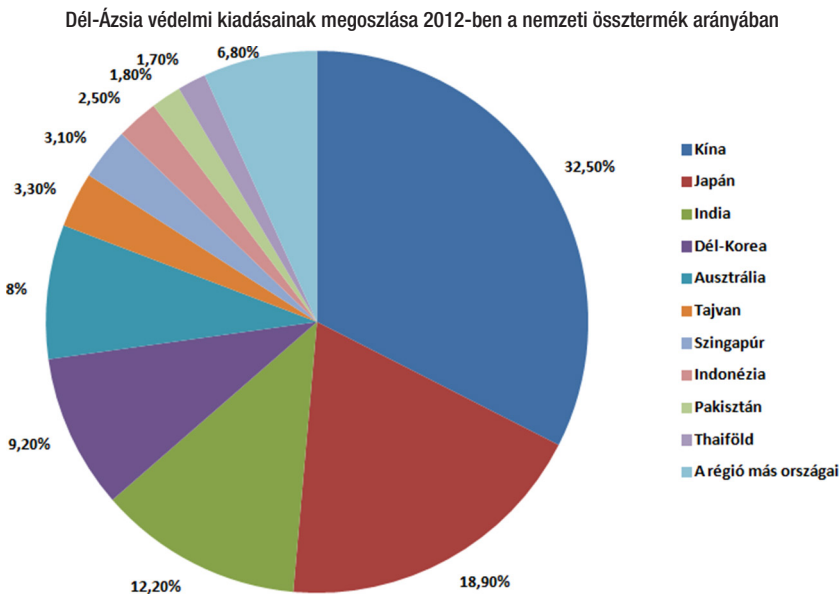
A Kínai Népköztársaság haderejének változásait a politikai vezetőcserék hatásai és az Egyesült Államok Ázsia felé fordulása is befolyásolták 2012 során. A legnagyobb eredménynek a haditengerészeti képességek bővülését tekinthetjük, az ország ugyanis szeptemberben tengerre bocsátotta első repülőgép-hordozóját, a Liaoninget, és ezzel jelentősen növelte erőkitétési képességeit. A befejezetlen szovjet Varjag hordozó modernizációjából született 50 ezer tonnás Liaoningről a szakértők korábban azt hitték, hogy még legalább hét évig nem lesz bevethető állapotban. Novemberben a J–15-ös, feltételezhetően többfunkciós vadászrepülőgép prototípusa is sikerrel landolt a hajón, valamint még 2011 során egy Z8–AEW típusú helikopter is. Szintén a haderőnem további erősítését mutatta 2 új Type 052D romboló fejlesztésének folytatása is. Ahogy nő a kínai haditengerészeti ereje, úgy válik egyre láthatóbbá az ország, köszönhetően például a kalózkodás elleni küzdelembe való bekapcsolódásának. Ezzel együtt azonban a gyengeségek is megmutatkoznak: továbbra is jelentős hiány van ugyanis utántöltő hajókból és a honi területeken kívüli kikötőkből, bázisokból. 2012 júliusában meg nem nevezett amerikai kormányzati források szerint Peking sikerrel hajtotta végre DF–41 típusú interkontinentális ballisztikus rakétájának tesztelését, amellyel képes lehet elérni az amerikai kontinens teljes területét. A légierő fejlesztése kapcsán az ország folytatta J–11 típusú vadászrepülőgépének, valamint annak vadászbombázó verziójának, a J–16-nak a tesztelését is. A légi szállítási képességek terén megindult 30 darab IL–76s típusú gép beszerzése Moszkvától. Mivel azonban az orosz fél nem tudta teljesíteni a vállalt határidőt, feltételezhető, hogy átmeneti

intézkedésként Peking 5 darab ilyen gépet importált Fehéroroszországból. A szárazföldi erők továbbra is dominálnak a politikai döntéshozók szemében: 2012-ben megkezdődött a haderőnem átszervezése és az ezredek, valamint az osztályok dandárrá való átminősítése a nagyobb rugalmasság érdekében. Sor került 8 darab aknabiztos Norinco 8M gyalogsági harcjármű beszerzésére Dél-Afrikából. A szárazföldi erőknél sok kisebb technológiai modernizáció zajlott le az év során, és Kína önellátóvá vált a páncéltörő eszközök gyártása terén.

Az ország védelmi kiadásai évről évre növekvő tendenciát mutatnak, ennek következtében mára Peking már egyértelműen a második legnagyobb katonai büdzsével rendelkezik az Egyesült Államok után. A kínai gazdasági növekedés lassulása azonban gátat szabhat ennek a folyamatnak, igaz azonban az is, hogy a szakértők által becsült költségvetés valószínűleg kisebb annál, mint amit az ország valójában a védelemre költ.

50 évvel a kínai–indiai határháború után India biztonságpolitikáját továbbra is a szomszédok – elsősorban Kína és Pakisztán – befolyásolják a legjelentősebb mértékben, még annak ellenére is, hogy az ország 2011 végén stratégiai megállapodást írt alá Afganisztánnal, és kialakította új, a politikai, gazdasági, kulturális kapcsolatokat fejlesztő Közép-Ázsia-politikáját (*Connect Central Asia*). Manmohan Szing miniszterelnök augusztusi beszédében kiemelte, hogy az ország belső biztonságának megteremtése továbbra is problémát jelent, valamint ígéretet tett a haderő és a félkatonai szervezetek modernizálására. Újdelhi sikerrel tesztelte áprilisban Agni V típusú rakétáját, amellyel 5000 kilométeres hatótávolságot sikerült elérnie, és ezzel mindössze 500 kilométerrel marad el az interkontinentális ballisztikus rakétáktól.

Forrás: The Military Balance 2013

Továbbra is prioritás maradt a páncélosok, a tüzérség és a szárazföldi légyvédelem fejlesztése, valamint a haditengerészet is, amely haderőnem a védelmi kiadások 18%-át kapja, és itt kezdték meg a legnagyobb horderejű beszerzéseket is. Elfogadták a fegyvernem 15 éves fejlesztési tervét is, amelynek végére India legalább két, teljesen harckész repülőgép-hordozóval fog rendelkezni (jelenleg egy van szolgálatban). Ezen túlmenően jelenleg 6 új Scorpene osztályú tengeralattjárót építenek, valamint 2012 áprilisában Oroszországból leszállítottak egy Akula II-es osztályú nukleáris tengeralattjárót is, amit az ország legalább 10 évig bérel majd. Ez a beszerzés azért is érdekes, mivel Újdelhi húsz év után tért vissza újra a nukleáris-tengeralattjáró technológiához, amelyet az ország legfontosabb elrettentési képességének szánnak majd. Októberben megállapodás született Rafale többcélú repülőgépek beszerzéséről, és tervben van 272 darab Szu-30MKI megvásárlása is Moszkvától, valamint befejeződött 6 darab C-130J Hercules gép leszállítása is. A légierő modernizációja azért vált prioritássá, mert 2010 után Pakisztán és Kína is nekilátott a haderőnem erőteljes fejlesztésének. Azonban a 2011 és 2012 során is problémákkal küzdő, majdhogynem stagnáló indiai gazdaság erősen befolyásolhatja a jövőbeli védelmi kiadások alakulását, ráadásul a saját védelmi ipari hiányosságok miatt Újdelhi továbbra is importból kénytelen szerezni az eszközök 65%-át.

A délkelet-ázsiai térség biztonságpolitikáját Kína és India mellett elsősorban Észak-Korea helyzete befolyásolta. Az ország 2012 áprilisában sikertelen rakétakísérletet hajtott végre, ami jelentős nemzetközi visszhangot is kiváltott. Ráadásul a rakéta nemcsak hogy megsemmisült az indítást követő 2. percben, de ráadásul a kísérlet aláasta az Egyesült Államokkal február 29-én megkötött egyezményt, amelynek értelmében Észak-Korea 240 ezer tonna élelmiszersegélyt kapott volna, ha moratóriumot hirdet saját nukleáris és rakétatesztjeire. Ezen túlmenően az ország továbbra is folytatja a túlterheléses, szolgáltatás-megtagadással járó DDoS támadásait a kibertérben Dél-Korea ellen.

Mindez alapjaiban határozta meg a szomszédos országok, Dél-Korea és Japán védelempolitikáját is. Előbbi 2012 során 2030-ig tartó védelmi reformprogramot is elfogadott, amelynek keretében sor kerül majd a haditengerészeti képességek fejlesztésére, egy elkülönített tengeralattjáró-parancsnokság létrehozására, valamint az ország kibervédelmének erősítésére. Szöulnak a Phenjan jelentette fenyegetés miatt egyaránt kell koncentrálnia az elrettentő, a háborús és a hírszerző képességek modernizálására is. Japán az Észak-Korea által végrehajtott rakétakísérlet miatt mozgósította teljes ballisztikusrakéta-védelmi rendszerét, hiszen az előzetes várakozások alapján a koreai eszköz Japán déli partjainál csapódott volna be. Bár a kísérlet sikertelensége miatt a védelmi rendszer teljes tesztelésére nem került sor, az mégis bebizonyosodott, hogy Tokió nem lett volna képes a teljes röppályát megfigyelés alatt tartani az Egyesült Államok világűrbe telepített érzékelő rendszerei nélkül. Ennek kapcsán érdemes megemlíteni, hogy bár politikai szinten Washington és Tokió viszonya (az okinavai amerikai bázisok körüli folyamatos társadalmi vitának köszönhetően) nem problémamentes, a két ország közti katonai kapcsolatok jelentősen fejlődtek az Ázsia felé fordulás stratégiájának meghirdetésével. Észak-Korea mellett azonban továbbra is Kína az egyik legjelentősebb potenciális veszélyforrás Japán szempontjából. 2012 során a japán állam megvásárolta az addig magánszemélyek által birtokolt Szenkaku-szigeteket, és ezzel felújította a két ország közti területi vitákat a térségben. A vásárlásra válaszul Kína több ízben is növelte haditengerészeti jelenlétét a szigetek körzetében.

A Közel-Kelet és Észak-Afrika

A régióban zajló politikai és katonai változásokat leginkább a 2011-es „arab tavaszhoz” köthető események határozták meg, amikor szinte az összes térségbeli országban tüntetés-sorozatok, néhol erőszakos zavargások kezdődtek. Mindez több helyütt is a társadalom és a katonai-politikai vezetés viszonyának újraértelmezéséhez vezetett, azonban ennek mi-kéntje már rendkívül eltérő volt az egyes esetekben.

A legpozitívabb változások Tunéziában zajlottak, ahol a regionális normákhoz képest a haderő hagyományosan amúgy sem volt túlméretezett. Emellett Zín el-Ábidin ben Ali elnök regnálása alatt jelentősen növekedtek a belügyminisztérium által irányított biztonsági szervek, és ez tovább csökkentette a katonák politikai befolyását. Az egyiptomi és a szíriai példától eltérően pedig nem rendelkeztek jelentősebb gazdasági szereppel sem az országban. Mindennek köszönhetően a 2011-es változások során a haderő számára nem jelentett különösebb fenyegetést az országban zajló demokratizálódási folyamatok megindulása sem. Ugyanakkor az még a jövő kérdése, hogy a katonai szféra hogyan fogja magát alárendelni a civil kontroll irányítási elveinek.

Kezdetben szintén demokratikus folyamatok játszódtak le Egyiptomban, ahol 2012 augusztusában Mohammed Murszi elnök leváltotta a védelmi miniszterét, valamint az egyes haderőnemek vezetőit is. Ugyanakkor Murszi intézkedései nem érintették a haderő alapvető érdekeit, például az intézményi függetlenséget, a belső kohéziót és gazdasági befolyását sem. Egészen másképp alakult a helyzet Katarban, Szaúd-Arábiában, Jemenben és Bahreinben, ahol a hatalmon lévő diktatórikus rezsimek különböző előnyöket, pozíciókat és fizetésemeléseket adtak a haderő tagjainak, ezzel érdekeltté téve őket a rendszer fenntartásában és a demokratikus folyamatok lezárásában.

A legkaotikusabb állapotok Líbiában és Szíriában alakultak ki, ahol a központi állami hatalom jelentősen meggyengült, miközben egyes ellenzéki csoportok megerősödtek, és a két fél összeütközésében polgárháború alakult ki mindkét helyen. Míg Líbiában a különböző milíciák egyre nagyobb befolyást szereznek a Tripoliban levő kormányzattal szemben, addig a szíriai Aszad-rezsim jelenleg stabilizálódni látszik, és jelentős összecsapásokat folytat az ellenzékkel.

A Közel-Keleten továbbra is szinte teljesen elszigeteltnek számító iráni kormányzat állítási szerint az ország 2012-re önállótá vált a könnyűfegyverek, katonai járművek, páncélselhárító és hajó elleni rakéták, könnyű harcokcsik, nehéztűzérségi rakéták, pilóta nélküli repülőgépek, valamint rövid és közepes hatótávolságú ballisztikus rakéták gyártása terén. Ezt a képet ugyanakkor jelentősen árnyalja Irán ballisztikusrakéta-fejlesztési programja, amely már 1980 óta tart. Az ország regionális helyzetét és pozícióit jelentősen javíthatná, ha képes lenne saját eszközeit alkalmazni, ehelyett azonban még továbbra is azokat a modernizált légvédelmi rakétákat használja, amelyeket – szovjet és kínai, többnyire szintén elavult típusokkal kiegészítve – még az 1970-es évek végén szerzett be az Egyesült Államokból.

Szubszaharai Afrika

A szubszaharai Afrika problémáinak központi elemévé szintén a líbiai állam meggyengülése vált. Moammer Kaddáfi 2011-es bukása utána a központi kormányzat nem volt képes a haderő, a fegyverkészletek és a határok ellenőrzés alatt tartására, ami egyfelől annak is köszönhető, hogy a szövetséges légicsapások több fegyverraktárhoz is megnyitották a

felkelők útját. A problémát csak fokozza, hogy 2011 előtt a líbiai volt a nehézfegyverekkel legjobban ellátott haderő Afrikában. A legnagyobb félelmet az táplálja, hogy körülbelül 15 ezer hordozható légvédelmi rakéta (*man-portable air defense systems – MANPADS*) tűnt el az országból. Mindennek következtében 5 ezer felfegyverzett harcos indult meg Mali és Niger felé, aminek egyik következménye lett, hogy 2012 márciusában a tuaregek, akik korábban Kaddáfi legjobban felfegyverzett milíciáját adták, a diktátor bukása után fegyvereikkel együtt „hazatértek” Maliba, és az ország északi tartományaiban felkelést robbantottak ki.

Emellett a térségben jelentősen megerősödtek a különböző radikális iszlamista szervezetek, így például az Algériában, Mauritániában, Nigerben és Nigériában tevékenykedő Boko Haram. Ugandában az Úr Ellenállási Hadseregének (*Lord Resistance Army – LRA*) támadásai kaptak egyre jelentősebb figyelmet, valamint felkelőcsoportok kezdtek tevékenykedni a Közép-afrikai Köztársaságban és a Kongói Demokratikus Köztársaság keleti területein is. Ez utóbbi kapcsán érdemes hangsúlyozni, hogy a Ruandai Demokratikus Felszabadító Erők (*Democratic Liberation Forces of Rwanda – FDLR*) és az Emberek Védelmének Nemzeti Kongresszusa (*National Congress for the Defence of the People – CNDP*) nevű csoportok harcosai is csatlakoztak az M23 milíciához a kongói kormány ellenében. A problémák sokaságáról általánosságban elmondható, hogy az Afrikán kívüli országok által alkalmazni kívánt államépítő és stabilizációs műveletek többségükben továbbra sem érik el céljukat.

Ugyanakkor még 2011 augusztusában sikerült kiűzni az al-Shabaab terrorszervezetet Szomália fővárosából, köszönhetően az AMISOM-nak (*African Union Mission in Somalia*) és más, az átmeneti szövetségi kormányzathoz hű erőknek. Az etióp haderő bevonulásával városról városra haladva szorították vissza a csoportot, amely végül 2012 októberében utolsó erődjét, Kismayo kikötőjét is elvesztette. Ahogy a kormányzati hatalom megszilárdult Mogadishu felett, úgy került sor húsz év után először az ország parlamenti tagjainak eskütételére. Mindezt az tette lehetővé, hogy az ENSZ 2012 februárjában 12 ezerről 17 ezerre emelte az AMISOM létszámát. Ugyanakkor az év későbbi szakaszában Uganda már azzal fenyegetett, hogy kivonja erőit a műveletből, mivel az országot többen is megvádolták az M23 milícia támogatásával. A sikerek ellenére nem szabad figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy az al-Shabaab még mindig jelentős területeket és eszközmennyiséget tart az ellenőrzése alatt, és amíg képes aktivisták toborzására, addig valószínűleg aszimmetrikus és hagyományos formában is folytatni fogja a harcot a kormányerőkkel szemben.

Dél-Szudán 2012 áprilisában sikerrel kerülte el, hogy az ország nyílt háborúba kerüljön szomszédjával, Szudánnal. A hónapokon át tartó nemzetközi tárgyalások eredményeként megállapodás született az olajszállítási útvonalakról és egy demilitarizált zóna kialakításáról a két fél között, ugyanakkor az olajban gazdag Abyei tartomány helyzete továbbra is tisztázatlan maradt. Dél-Szudán 2011. július 9-én vált független állammá, és létrejötté után azonnal szembe kellett néznie a Szudánnal való 1800 kilométeres határszakasz, valamint a határ menti régiókban található természeti kincsek rendezetlen kérdésével. A két ország között alacsony intenzitású katonai konfliktus bontakozott ki, éppen egy olyan időszakban, amikor a dél-szudáni erők még csak a formálódás stádiumában voltak. 2012-re azonban Dzsuba hadereje a becslések szerint elérte a 200 ezer főt (9 bevethető dandárral).

Latin-Amerika és a Karib-térség

A régió legjelentősebb problémája a korábbi évekhez hasonlóan továbbra is a szervezett bűnözés és a kábítószer-kereskedelem maradt, amelyek a transznacionális, nem állami szereplők megerősödéséhez vezettek. Az egyik legkritikusabb helyzet Mexikóban tapasztalható, ahol Felipe Calderón elnök kijelentette, hogy a bűnözői csoportok már egyes városokat és területeket is irányításuk alá vontak. Több helyen kellett bevetni a haderőt, ami a jövőben majd annak intézményi és szervezeti átalakulását is eredményezheti. 2012 végére összesen 60 ezer katona támogatta a rendőrség munkáját a kábítószer-kereskedelem visszaszorítása érdekében. A korábban alapított kartellek (például a Sinaloa, a Juarez, a Gulf) továbbra is az Egyesült Államokba irányuló kábítószer-szállításra fókuszálnak, míg a közelmúltban alakult „újgenerációs” csoportok (például a Los Zetas vagy a Cartel de Jalisco Nueva Generación) sokkal inkább a Mexikón belüli szervezett bűnözési tevékenységre. Ez utóbbiak profiljában egyre nagyobb teret nyer az emberrablás, emberkereskedelem, zsarolás, hamisítás, járműlopás és üzemanyag-csempészet is. A kartellek közötti belső rivalizálás azonban jelentősen kiterjesztette a biztonsági problémák földrajzi spektrumát, és mivel az Egyesült Államokban, valamint Guatemalában egyszerűen hozzáférhetőek a könnyű lőfegyverek, jelentősen megnöttek az egyes csoportok képességei is, amelyek közül némelyik már század szintű erők bevetésére is képes. Egyes régiókban a rendőrségen belüli korrupció olyan mértékűvé vált, hogy 2011-ben a haderő kénytelen volt teljes egészében átvenni annak feladatait. Ezzel együtt indultak meg a katonai műveletek is a különleges erők bevonásával (például ellenőrzőpontok felállítása, helyi erők megerősítése formájában), ám változó sikerrel. Mivel Mexikó nem számol jelentős külső fenyegetéssel, már a 2007-ben kiadott katonai doktrína is elsősorban a belső biztonságra, a városi és a gerillaellenes hadviselésre összpontosít. Az ország a feladatok teljesítéséhez 1,6 milliárd dollár összegű támogatást is kapott Washingtontól, amely lehetővé tette a modernizációs programok beindítását (így például Black Hawk helikopterek beszerzését).

Washington álláspontja az, hogy a közép-amerikai térség továbbra is az Egyesült Államokba érkező kokain legfontosabb tranzitútvonala, azonban ennek megállítására az érintett országok nem rendelkeznek a szükséges képességekkel. Az egyik legfontosabb kezdeményezés a helyzet javítására a Közép-Amerikai Integrációs Rendszer (SICA) kialakítása volt, amihez az Európai Unió is 80 millió dolláros segílyt biztosított. A rendszer a regionális rendőrségi, igazságügyi, büntetés-végrehajtási és hírszerzési kiképzések, gyakorlatok területén működik. Emellett 2012 januárjában Washington támogatásával megindult az *Operation Martillo*, amely a narkotikumokkal folytatott tengeri és légi csempészetet próbálja meggátolni. Az első négy hónapban 32 tonnányi kokaint sikerült lefoglalni, míg a légi kereskedelem 60-70%-kal csökkent. Szintén e célból az Egyesült Államok több katonát telepített Hondurasba az elmúlt években, valamint 2012 során három előretolt műveleti bázist is létesített az országban, amelyek több ízben is részt vettek a narkotikumok kereskedelme elleni fellépésekben.

Mindeközben Kolumbia és Peru – a két legnagyobb kokacserje-termelő ország – bejelentette, hogy új radarrendszereket telepítenek a part menti vizek megfigyelésére. Kolumbia, amely már ötödik évtizede folytatja harcát a FARC (*Fuerzas Armadas Revolucionarias*

de Colombia – Kolumbia Forradalmi Fegyveres Erői) gerillái ellen, jelentős sikereket ért el, miután a haderő elsősorban a felkelőellenes műveletekre kezdett el fókuszálni, valamint jelentős segítséget kapott az Egyesült Államoktól a modernizációhoz. Ennek eredményeként 2012-ben megkezdődhettek a két fél közötti béketárgyalások is. Ugyanakkor Lima 2012 óta alacsony intenzitású belső konfliktussal néz szembe a fővárostól távol eső, kokacserje-termesztő területeken működő felkelőcsoportok miatt. Brazília több narkotikumellenes partnerségi megállapodást kötött szomszédjaival, míg Bolívia katonákat küldött a szervezett bűnözés által használt szállítóútvonalakra. Evo Morales elnök 2300 katonát telepített az ország négy legnagyobb városába, válaszul az egyre nagyobb számban jelentkező emberrablások és gyilkosságok miatt kirobbant tiltakozásokra.

Afganisztán

A 2012-es év a fentiekben bemutatott változások mellett az afgán kormány és a NATO versenyfutásáról is szólt, annak érdekében, hogy megfelelő méretűre duzzasszák fel az ország biztonsági erejét (*Afghan National Security Forces – ANSF*), javítsák az állam működőképességét, csökkentsék a korrupciót, és hogy meggyőzzék az országban tevékenykedő felkelőcsoportok mérsékeltebb tagjait a fegyverletételről. Mindez azért vált egyre sürgetőbbé, mivel az ISAF műveleti mandátuma 2014 végén lejár, és az ANSF erői napról napra több feladatot fognak majd ellátni a következő két évben a NATO harci képességei nélkül. A csapatkivonás már 2012 során megkezdődött, és az év végére mindössze 68 ezer amerikai és 28 ezer más tag- és partnerországból érkezett katona állomásozott az országban.

Májusban stratégiai megállapodást írtak alá az Egyesült Államok és Afganisztán között, aminek következtében az országot átminősítették a „legjelentősebb nem NATO-tag-állam” szövetségesek kategóriájába. A 2009-es amerikai csapatnövelés után (33 ezer fő) a biztonsági környezet javult Afganisztán területén, és ezzel a nyugati erők feladatai egyre inkább mentoráló és támogató jelleget kezdtek öltetni. Egy 2012 szeptemberében kiadott ENSZ-jelentés szintén megerősítette, hogy a biztonság és a közrend egyik olyan szektorban sem romlott számottevő mértékben, ahol a NATO korábban megkezdte a hatalomátadás (*Transition/Inteqal*) folyamatát. A NATO statisztikái szerint a felkelők által elkövetett támadások 8%-kal csökkentek 2011 során, míg az ENSZ a biztonsági incidensek 30%-os csökkenéséről beszélt 2012 első kilenc hónapjában. Szintén jelentős eredménynek tekinthető, hogy az afgán reintegrációs programoknak köszönhetően tavaly 5 ezer felkelő tette le a fegyvert.

Továbbra is folytatódnak ugyanakkor a tálibok és a többi terrorszervezet merényletei, amelyek következtében 2012 májusa és júliusa között 230 ember veszítette életét. Az ország déli tartományaiban a legsúlyosabb a helyzet amiatt, hogy Pakisztán Észak-Vazirisztán tartománya továbbra is biztonságos menedéket nyújt a felkelőcsoportoknak (elsősorban a Hakkani-hálózatnak). Mike Mullen tábornok, a Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottságának távozó elnöke a kongresszusi meghallgatásán a pakisztáni hírszerzést (*Inter-Service Intelligence – ISI*) egyenesen azzal vádolta, hogy támogatja a Hakkani-hálózatot. Emellett az Egyesült Államok által Pakisztán területén indított dróntámadások, valamint az Oszama bin Laden elleni, 2011-es pakisztáni művelet megrendítették a bizalmat a két fél

között. Mindeközben azonban a tálibok több ízben is támadásokat hajtottak végre Iszlámábád ellen.

Az afganisztáni biztonsági helyzet jövőjének szempontjából kulcsfontosságú az ANSF helyzete, amelynek a feltöltése a vártnál gyorsabb ütemben haladt, és októberre az afgán rendőrség (*Afghan National Police – ANP*) már 146 ezres állománnyal, míg a haderő (*Afghan National Army – ANA*) 185 ezer katonával rendelkezett. Éppen ezért a NATO által vezetett kiképzési műveletek mára már elsősorban a logisztikai és támogatási képességek kiépítésére fókuszálnak. 2012 áprilisában az ANA vezette műveleteinek 40%-át, míg összesen csupán 10% állt az ISAF kizárólagos vezetése alatt.

2012 azonban több problémát is hozott. Jelentősen fokozódtak az ISAF katonái elleni támadások, aminek következtében január és október között 56 fő veszítette életét (40%-kal több, mint 2011-ben összesen). Mindez egyfelől annak köszönhető, hogy a tálibok továbbra is sikeresen épülnek be az ANA kötelékeibe, másrésztől azonban egyes szakértők szerint a merényletek kiváltó okai gyakran pillanatnyi sérelmek és provokációk voltak, nem pedig a felkelőszervezetek tevékenysége.

Összességében elmondható, hogy a NATO 2012 és 2014 között megpróbálja átstrukturálni a feladatait, és egy tanácsadókkal megtámogatott, támadó műveletekre specializálódott erőből egy harci képességekkel is rendelkező, tanácsadó erőt kíván létrehozni Afganisztánban 2015-re. A pozitív eredmények ellenére azonban mindeddig nem sikerült megváltoztatni a konfliktus belső dinamikáját, és továbbra sem egyértelmű, hogy Kabul a kivonulás után hogyan tudja majd fenntartani a stabilitást hosszú távon.

Szíria

2012 végére a szíriai konfliktus egyre inkább polgárháborús jelleget öltött. Az ENSZ becslései szerint októberig 30 ezren veszítették életüket a harcokban, további 340 ezren menekültek a szomszédos országokba, és összesen 2,5 millióan szorulnak rá különböző humanitárius segélyekre. Bassár el-Aszad elnök továbbra is a felkelők megállítására törekszik, aminek érdekében fokozatosan próbálja felszámolni az egyes szervezeteket, és ezzel párhuzamosan visszaállítani a rezsím politikai és katonai ellenőrzését az érintett térségekben.

A civil tüntetések még 2011 márciusában kezdődtek Szíriában, amelyek keretében a tiltakozók átfogó politikai reformokat sürgettek. Mivel az Aszad-rezsím nem volt hajlandó jelentős engedményeket tenni, a tüntetések fokozódtak, a kormány pedig egyre hevesebben alkalmazta a biztonsági erőket. A különböző internetes közösségi hálózatoknak és a médiának köszönhetően a radikális fellépés elidegenítette a rezsímet a nyugati és az arab közvéleménytől. Ezt követően azonban az ellenzék saját maga által szervezett fegyveres csoportjai is egyre erőteljesebben vették fel a harcot. A rezsím katonai megoldást sürgetett a helyzet rendezésére, és az Arab Liga által képviselt békekezdeményezés, valamint megfigyelői művelet is elbukott. Az év során a Törökországból, Irakból, Líbiából, Libanontól, valamint a kormányerőktől beszerzett fegyverek révén az ellenzék egyre sikeresebbé vált katonai téren.

Amíg az egyik fél a modern felkelői műveletek széles skáláját alkalmazta (például a klasszikus „üss és fuss!” gerillataktikát, improvizált robbanóeszközöket stb.), addig a kor-

mányerők legfőképp a lojális területek stabilizálására próbáltak fókuszálni (így például az Aleppóból Jordániába vezető út megtartására), aminek következtében azonban az ország más területeiről fokozatosan visszavonultak. Emellett Aszad már a kezdetektől megpróbált egy olyan narratívát adni az eseményeknek, hogy a szíriai ellenzék lényegében az al-Káida, bizonyos arab államok és a nyugati országok konspirációjából született. Az ellenzék számára a legnagyobb kihívást az év során az jelentette, hogy a kormány eltávolításának célján túlmenően nem sikerült megállapodást elérni a fontosabb kérdésekben a jelentősebb csoportok között sem. Mindez arra vezethető vissza, hogy lényegében nem is létezett egységes vezetés, és amíg néhány csoport a Szabad Szíriai Hadsereg ernyője alatt működött, addig mások teljesen autonóm módon. Az év második felében egyre több harcos érkezett az országba külföldről (köztük jelentős számban dzsihadistákkal), és velük együtt az egész ellenzék egyre radikálisabbá vált. A külföldi harcosok mellett a felkelők jelentős anyagi támogatást és fegyvereket kapnak több környező arab országból, elsősorban pedig Szaúd-Arábiából, Törökországból és Katarból. A nyugati országok az év során azonban hangot adtak azon félelmeiknek, hogy ezek a fegyverek akár az ellenzékbe beépült terrorista csoportokhoz is kerülhetnek, ami csak még tovább eszkalálhatja a konfliktust.

Ugyanakkor a kormányerők is jelentős külföldi támogatással számolhatnak. Ezek közül az egyik legjelentősebbnek Oroszország és Irán mondható, amelyek katonai eszközökkel és anyagilag is támogatást nyújtanak Aszadnak. Ezzel párhuzamosan a rezsím legfontosabb célja, hogy elkerülje a beavatkozást, amiben politikai szinten Oroszországtól és Kínától függ, amelyek az ENSZ Biztonsági Tanácsában vétőjogukkal akadályozzák ennek a lehetőségét.

Összességében elmondható, hogy a rezsím és a szíriai haderő jelentős veszteségeket szenvedett, aminek következtében nem képes már arra, hogy visszaállítsa a teljes ellenőrzést az ország felett. A felkelők egyre nagyobb területeket uralnak, beleértve több kulcsfontosságú nagyvárost is, és folytatják támadásaikat a kormányerők ellen. Egyre jelentősebb belső problémáik miatt arra ugyanakkor nem képesek, hogy átütő sikert érjenek el. Mindennek tükrében a következő években a konfliktus elmélyülése nem várható, és kevés az esély arra, hogy a közeljövőben sikerüljön helyreállítani a békét.